

Kolonie lahvenky velké. Foto Marina Čtvrtlíková.

Lahvenka velká, nový živočich ve Slavkovském lese

Jaroslav Frouz, Doubí

Dne 10. 10. 2019 vyšel na internetových stránkách Seznam.cz článek, řekl bych tak trochu s velkou slávou, o výskytu nového druhu kolonií bezobratlých živočichů pro ČR v Prácheňském jezeru na Šumavě. Vědci z Biologického centra Akademie věd ČR zde hledali při potápěčském průzkumu jezera porosty podvodních rostlin šídlatek. Ty se jim zde najít nepodařilo, překvapil je ale nález lahvenky velké. Článek byl doplněn hezkými fotografiemi Dr. Čtvrtlíkové, pořízenými pod vodní hladinou.

Okamžitě jsem si uvědomil, že jsem podobné kolonie fotil 26. 6. 2011 při šnorchlování v Novém rybníku u Krásna, který je dnes součástí přírodní památky Na Vázkách. Rychle jsem kontaktoval hydrobiologa Doc. Petra Znachora, který byl garantem výzkumu v Prácheňském jezeru a ten mi potvrdil, že je to téměř jistě totožný nález. Již v roce 2011 jsem

hledal nějakého odborníka, který by mi tyto kolonie určil. Tehdy jsem však nikoho nesehnal.

Lahvenka velká (*Ophrydium versatile*), je nálevník a tedy živočich. Tvoří jako jediný z rodu *Ophrydium* kolonie tvaru koulí o velikosti 3–4 cm, které obalují ponořené předměty. Ostatní lahvenky se vyskytují pouze jako sliz, který není tvarově diferencovaný. V Prácheňském jezeře obrůstala *Ophrydium versatile* větve do vody popadaných smrků, v Novém rybníku se vyskytovala na stéblech podvodních travin. Kolonie lahvenky se vyznačují výrazně zelenou vrstvou na povrchu koulí. To je dáno řazením buněk nálevníka v okrajových částech kolonie. Vnitřní část kolonie tvoří bezbarvá želatinová hmota, již pak často osidluje množství dalších mikroorganismů, například bakterie, sinice a rozsivky. Buňky nálevníka lahvenky velké mají lahvovitý tvar o délce 200 až 300 μm

a dokážou se rychle smrštít do kulovité podoby. Na vnější části jsou buněčná ústa se dvěma řadami spirálně uspořádaných brv směřujících ven z kolonie. Typickým znakem buněk je velké množství zoochlorel, tedy řas o průměru asi 5 μm . Jejich počet může dosahovat až 1200 na jednu buňku nálevníka. Ačkoli je lahvenka živočich, přítomnost symbiotických řas jí umožňuje kombinovat živočišný a rostlinný způsob života. Řasy jsou zodpovědné za tvorbu cukrů, dusík a fosfor získává nálevník filtrováním vody a lovením bakterií v okolní vodě.

Lahvenka velká preferuje čisté a na živiny chudé (oligotrofní) vody. Rašelinný charakter vod s typickým hnědávým zabarvením způsobeným huminovými látkami není pro její výskyt na překážku. Je popsána z jezer Severní i Jižní Ameriky, z mírného pásma Evropy a v poslední době byla zjištěna i v jižní Africe. U nás zatím až do objevu v Prášílském jezeru popsána nebyla, vyskytuje se však v Polsku i Bavorsku. Dle mého názoru bude však její výskyt na našem území běžnější. Kromě už zmiňovaného výskytu v Novém rybníce, jsem stejné kolonie viděl i ve Velkém novoveském rybníku též v červnu roku 2011. Ten byl ale v předloňském roce zcela vypuštěn a připravuje se oprava jeho hráze, takže znovuoobjevení lahvenky je zde v nejbližších letech vyloučeno. V Novém rybníku je ale jeho výskyt stále pravděpodobný. Netroufám si ale toto tvrzení ověřit dříve, než snad počátkem léta 2020.

Při kontrole dalších snímků lahvenky na internetu jsem si všiml, že téměř všechny fotografie kolonií jsou výrazně podobnější mým fotkám z Nového rybníka. Jejich menší velikost a současně sytější barvu na fotkách Dr. Martiny Čvrtlíkové si vysvětluji vyloženě horským charakterem Prášílského jezera. Velmi zajímavý je též pohmat kolonií lahvenky. Při malém tlaku reagují naprosto pružně, jako gumový míček. Pokud tlak přeženete, kolonie se rozpraskává, trhá se a láme asi jako střída chleba a v prstech až mírně „vrže“. Také jsem si při podvodním fotografování všiml některých vybledlých kolonií. Pravděpodobně se jedná o odumření řas v buňkách lahvenky s pozdějším zánikem celé kolonie.

▲ Kolonie lahvenky velké v PP Na Vážkách.
Foto Jaroslav Frouz.

▲ Kolonie lahvenky velké v Prášílském jezeru na větvích do vody spadlého smrku.
Foto Marina Čvrtlíková.

Rybníky a jezera s opravdu čistou vodou a bez nadměrného přísunu živin jsou ve střední Evropě stále vzácnějším a ohroženějším biotopem. A kde jinde by se poslední z nich měly vyskytovat než v národních parcích, chráněných krajinných oblastech a přírodních rezervacích. Nálezy vzácné lahvenky proto částečně vnímám i jako doklad úspěšné péče odpovědných státních institucí o naše nejceněnější lokality. Zatímco však šumavská karová jezera mohou být po tisíce let téměř neměnná, hráze rybníků občasnou péči potřebují. Doufejme tedy, že probíhající rekonstrukce hráze Velkého novoveského rybníka a časem pravděpodobně i nevyhnutelná oprava hráze Nového rybníka v přírodní památce Na Vážkách proběhnou tak, abychom se zde se vzácnými organismy mohli setkávat i nadále. ■